

Hálózatok, regionális rendszerek

01/386

BURNETT, Peter – SEURING, Christina: Organising access to free Internet resources: an overview of selection and management issues in large academic and national libraries with a view to defining a policy at Oxford University = Program. 8.vol. 2001. 1.no. 15-31.p. Bibliogr. 42 tétel.

Hogyan biztosítsunk hozzáférést az ingyenes internetes forrásokhoz nagy egyetemi és nemzeti könyvtárakban?

Egyetemi könyvtár; Információszerzés; Online katalógus; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

Az internetes források száma és fontossága folyamatosan nő. A cikk arról számol be, milyen gyakorlatot és szabályokat követnek a nagy egyetemi és nemzeti könyvtárak az ingyenes internetes források hozzáférhetővé tétele során. A szerzők hivatkoznak a témára vonatkozó általános nyomtatott irodalomra, valamint olyan weboldalakra, amelyek például szolgálnak konkrét esetekhez. A tanulmány célja, hogy bemutassa, hogyan integrálták a könyvtárak a használók által elérhető ingyenes internetforrásokat a tájékoztató munkájukba, milyen forrásokat kell bevenniük, és hogyan kell ezeket kezelniük. Bár elsősorban az ingyenes forrásokkal foglalkozik, a vizsgált intézményekben nem mindig tettek különbséget az ingyenes és térítéses elektronikus források között.

(Autoref.)

01/387

COYLE, Karen: Protecting privacy = Libr.J.Supplement. Winter 2001. 14-17.p.

A személyiségi jogok védelme az interneten

Adatvédelem; Könyvtárpolitika; Számítógép-hálózat

A szerzői jogok és a magánélet védelme napjainkban sokkal inkább előtérbe kerül, mint eddig bármikor. Sok internethasználó aggódik a hálón róla folyó adatgyűjtés miatt, de nagyon kevesen tesznek valamit ennek megakadályozására. Persze ahhoz, hogy ezt megtegyék, tudniuk kell, hogyan történhet ez az információgyűjtés a webhelyeken, illetve, hogy az így nyert adatokat hogyan használhatják fel az adatgyűjtők.

A könyvtárosok feladata tájékoztatni ezekről a széles nyilvánosságot, ugyanakkor e problémákat számításba kell venni saját webhely készítésekor is. Ahogy a telefonhálózat kábelek segítségével telefonkészülékeket kapcsol össze, úgy kapcsolja össze az internet világszerte a számítógépeket. Az internet számára minden emberi láthatatlan és lényegtelen. Nem az internethasználó személyét látja, hanem a gépet. Ezt feltételezve különösnek tűnik, hogy a hálózat hogyan lehet felelős a magánszféránkat érő élképesztő invázióért.

Ha az internet nem is tudja, hogy mi egyáltalán létezzünk, hogyan képes információt gyűjteni rólunk? Úgy, hogy ez a funkció be van építve a webes alkalmazásba. Ez azonban nem technikai probléma csupán, hanem társadalmi, törvénykezési és gazdasági vonatkozásai is vannak. A technológiai fejlesztés eszköz lehet a védelem megvalósításában.

A magánszféra elleni invázió akkor indult meg a neten, mikor az pusztán kutatói projektből egyre inkább kereskedelmi jellegűvé vált. Ezzel egy időben megjelentek a hirdetések A hirdetéseket elhelyező társaságok igyekeztek minél többet megtudni a webhelyek látogatóiról. A rendszeresen visszatérő látogatók kiszűrésére fejlesztették ki a „süti-nek”(cookie-nak) nevezett technikai eljárást. A „süti” egy kis szövegfájl, amit a meglátogatott webhely beír a meghajtónkba. Ez lehet egyszerű szám, amit a webhely első látogatásakor kapunk egyedi azonosítónaként, s ahányszor visszatérünk arra a helyre, a webhely a kapott szám alapján felismer minket. S ez még nem minden! A webhely képes tárolni s adatbázist építeni arról, mikor, mely weboldalakat hányszor látogattunk meg. A cél, hogy ezekből kialakítsák a vásárlói profilunkat, s ennek alapján célzott hirdetésekkel ösztönözzenek minket vásárlásra. A legtöbb webhelyen olyan hirdetéseket találunk, amit nem is a webhely készített, hanem valamelyik hálózati hirdető társaság. Ezek tehát webhelyeken belüli webhelyek. Így a „sütin” keresztül ezek a társaságok is képesek adatokat gyűjteni szörfözési szokásainkról, anélkül is, hogy a hirdetéseikre ráklicckelnénk.

Ezek a „sütik” még mindig csak a gépeket azonosítják, s nem a személyeket. Ahhoz, hogy közelebb kerüljenek a gépet használó személyhez, személyre szóló szolgáltatásokat ajánlanak fel. Ezeket igénybe vehetjük esetleg álnéven, de akkor is valós személlyel kerül kapcsolatba a hirdetés-szolgáltató. Gyakran kérnek tőlünk irányítószámot, születési dátumot, amelyeket, ha egybevetnek hivatalos nyilvántartásokkal (pl. gépjármű, választási lista), azonosítható a személyünk. Az e-mailen küldött leveleink aláírásakor is szerepelhet nevünk, címünk. Interneten keresztül történő vásárláskor pedig saját magunk adjuk meg nevünket, címünket, hitelkártyaszámunkat.

Az internetre kerülő adatok védelmét törvényben kell szabályozni, ennek fontosságát az USA-ban el-

sősorban a kereskedelemmel foglalkozók ismerték fel. Pontosán azért, mert az interneten történő vásárlások területén több millió, sőt billió dolláros veszteséget okoz a vásárlók bizalmának elvesztése a magánéletüket érhető invázió miatt.

A kereskedelmi cégeknek önszabályozást javasol a szakminisztérium, illetve sürgetik a bonyolult kérdés törvényszintű szabályozását az USA-ban is.

Addig is javasolják „süti” ellenőrzési programok futtatását. Óva intenek bizonytalan szolgáltatásokra való jelentkezéstől. Alaposan olvassuk el, hogy a cég milyen garanciákat ad adataink védelmére. S ha már jelentkezünk, adjunk meg fiktív információkat, készítsünk web alapú e-mail címet magunknak.

A könyvtáraknak a kereskedelmi cégekhez hasonlóan biztosítaniuk kell olvasóikat arról, hogy adataik nem kerülhetnek avatatlan kezekbe. Már a weblapon tájékoztatni kell az olvasókat erről a kérdéstről. A tájékoztatás legyen tömör, áttekinthető. A részletes leíráshoz egy linkkel vezethetjük el az arra is kíváncsi olvasókat. A linket minden olyan oldalon érdemes elhelyezni, ahol adatok kitöltését kérjük az olvasótól.

(Szénászký Mária)

01/388

RAO, Siriginidi Subba: Networking of libraries and information centres: challenges in India = Libr.Hi Tech. 19.vol. 2001. 2.no. 167-178.p. Bibliogr.

Könyvtári hálózatok Indiában

Gépi könyvtári hálózat; Tájékoztatósi politika

A cikk számba veszi azokat a változásokat, amelyekre a könyvtárakban és információs központokban szükség van ahhoz, hogy hálózatok jöhessenek létre, valamint felsorolja az Indiában létező kommunikációs hálózatokat (INDONET, ERNET, NICNET, GPSS, RABMN, INET), valamint a könyvtári és információs hálózatokat (INFLIBNET, DELNET, BTIS, SIRNET, TIFACLINE, CALIBNET,

MALIBNET, BONET, NYLIBNET, PUNENET, stb.). A könyvtárak és tájékoztatói intézmények paradigmaváltáson mennek keresztül és naponta tapasztalják a hálózati munkával kapcsolatos kihívásokat. Az információtechnológia nagy szerepet játszik a hagyományos könyvtárak és információs központok átalakításában. A szerző beszámol azokról a kormányzati döntésekről, amelyek a nemzeti infrastruktúra kifejlesztéséhez vezettek, rámutat az infrastruktúra hiányosságaira, az információtechnológia kormányzati alkalmazásának helyzetére és azokra a kihívásokra, amelyek a hagyományos könyvtári gyűjtemények számítógépesítése során jelentkeznek. Úgy véli, bár India ambiciózus terveket készített, eddig mérsékelt sikereket ért el. Az új technológia alkalmazása nem segítette az állampolgárok szociális-gazdasági körülményeinek javulását és az ország gazdasági szuperhatalommá emelkedését.

(Autoref.)

Lásd még 322, 360, 371, 376, 380, 385, 390, 395, 401-403, 410-412, 414, 421-422, 436, 438

Természettudományi és műszaki tájékoztatás

01/389

JAKOBASVILI, Zurab Andreevic – FREYTAG, Jürgen et al.: Das Moskauer „Internationale Zentrum für wissenschaftliche und technische Information“ (IZWTI) in Vergangenheit und Zukunft = NFD Inf. 52.Jg. 2001. 4.no. 201-210.p.

Res. angol nyelven

A moszkvai „Nemzetközi Tudományos és Műszaki Tájékoztatói Központ” múltja és jövője

Nemzetközi tájékoztatói központ; Tájékoztatói intézmény -természettudományi és műszaki; Tájékoztató -közgazdasági

A moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központot (NTMIK) 1969-ben hozták létre. 1990-ig ez az intézmény koordinálta a KGST-országok nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszerének kialakítását. Egy konszolidációs szakasz után 1990-ben másfajta időszak kezdődött tevékenységében. A központ az orosz használók számára információszolgáltatást indított a nemzetközi piaci körülményekről és új termékekről. Külföldi használók számára orosz források alapján nyújt tudományos és műszaki információt, valamint átfogó szolgáltatásokat olyan vállalatok számára, amelyek az Oroszországgal és más FÁK-országokkal való kereskedelemben érdekeltek. A jelenlegi 18 tagországon kívül társult tagként érdekelt nemzetközi cégek és szervezetek is részt vehetnek az NTMIK munkájában.

(Autoref.)

01/390

GABRYS-DEUTSCHER, Elzbieta: ViFaTec – Die Virtuelle Fachbibliothek Technik = Bibliotheksdienst. 35.Jg. 2001. 5.no. 573-582.p.

Virtuális műszaki szakkönyvtár

Kutatás információellátása; Számítógép-hálózat; Tájékoztató -műszaki

A Német Kutatási Alap (DFG) 1998-ban „Az országos szakirodalmi ellátás továbbfejlesztése” című memorandumában körvonalazta a szakirodalmi információk terén bekövetkezett fejleményekből a szakterületükért felelős könyvtárak számára adódó követelményeket, és ösztönözte a virtuális könyvtárak létrehozását. Ezek a követelmények mindenekelőtt a gyűjtésnek a digitális publikációkkal és szak-

területi információkkal való kibővítését, illetve új szolgáltatások kialakítását jelentik hazai és külföldi partnerek bevonásával.

A virtuális műszaki könyvtár (Virtuelle Fachbibliothek Technik, ViFaTec), amely 2000 áprilisa óta érhető el a hálózaton (www.tib.uni-hannover.de/vifatec/), integrált hozzáférést kínál mérnökök számára szakirodalmi információkhoz és szolgáltatásokhoz. A szakirodalmon kívül új típusú források is szerepelnek: kooperációs börzék, használgép-börzék, szakértői hálózatok, elektronikus gyártmánykatalógusok, konferencia-naptár, vitaforumok, s nemcsak ingyenes webhelyek, hanem a szakterület térítéses és hagyományos információs forrásai is. A ViFaTec célja a rendelkezésre álló teljes kínálat integrálása, ezért a kül- és belföldi szolgáltatókkal folytatott lehető legszélesebb kooperációra törekszik; olyan külső információforrásokat tartalmaz, amelyek eddig nem szerepeltek a könyvtár katalógusában. Hogy a használók dolgát megkönnyítsék, a virtuális szakkönyvtárat modulokból építették fel, amelyben átfogó, közös keresést lehet majd végezni. A nyitólapon utalnak a TIBORDER-rendszerre, amelyben a hannoveri műszaki egyetem könyvtárának (UB/TIB) állományában keresve a kívánt irodalmat on-line meg is lehet rendelni. Az egyetemi könyvtár szerverén tárolt elektronikus dokumentumok szerepelnek a katalógusban, a külső szolgáltatók teljes szövegű dokumentumai a GetInfo keresztül érhetőek el (www.getinfo-doc.de/).

A Fachinformationsführer (Szakirodalmi kalauz) adatbázis áttekinthető, strukturált formában teszi hozzáférhetővé a tájékoztatási eszközöket a mérnökök számára. Nyomtatott és elektronikus információforrás-jegyzékek szerepelnek csak benne, egy-egy kiadvány- vagy internetoldal nem. A források válogatását és osztályozását szakreferensek végzik. A válogatás érdekében, a DESIRE-projektben (www.sosig.ac.uk/desire/qindex.html) megfogalmazott alapelvekre támaszkodva olyan kritériumrendszert dolgoztak ki, amely mind a tartalmi, mind a

formai ismérveket figyelembe veszi. A jobb áttekinthetőség érdekében szűrőt is építettek a rendszerbe: a használó maga döntheti el, hogy csak egy szakterület irodalmában, a konferenciák között vagy a szakterület valamennyi kérdésében kíván-e keresést végezni.

A szakterületek felosztása a könyvtárban alkalmazott monohierarchikus osztályozási rendszeren alapul (bővebben www.gbv.de/sacher/bk-info.htm). Az internetes forrásokat minőségük szempontjából nem értékeli. Ha bekerül egy cím a kalauzba, az szavatozza is a minőséget. Elsősorban az európai és német információs kínálat dominál. Egészen speciális kérdések megválaszolásához nem nyújt segítséget, azokhoz szakterületi keresőket javasolnak. A Technik-keresőgéppel, amely a Combine- és a Zebra-szoftvert alkalmazza, a német mérnök-egyesületek szervereit és a szakterületi portálokat indexelik. (A redundancia elkerülése érdekében a külföldi site-okat figyelmen kívül hagyják, mivel ezeket az All Engineering-keresőgép jórészt indexeli; a főiskolák szervereit is mellőzik, mivel ezek a Gerhard-keresőben benne vannak.)

A szakmai egyesületek és más szolgáltatók ingyenesen hozzáférhető bibliográfiai adatbázisai is szerepelnek a kalauzban, mint ahogy a térítéses adatbázisok is. A műszaki irodalom tervezett meta-keresőgépe párhuzamos keresést fog végezni az egyetem állományában, az „Online Contents SSG Technik” cikk-adatbázisban (ez a Swets tartalomjegyzék-adatbázisának a műszaki anyaga), a GetInfóban és más ingyenes, szakterületi adatbázisokban. (A térítéses adatbázisokat csak akkor építik be a rendszerbe, ha a keresés maga ingyenes, s csak a bibliográfiai adatok megjelenítéséért kell fizetni.)

A virtuális műszaki szakkönyvtárban a kutatásban és az iparban dolgozó mérnökök információs igényei állnak az érdeklődés középpontjában. Az információforrások kiválasztása tekintetében ezek a használók az alábbi ismérvek szerint járnak el: hoz-

záférhetőség, a forrás használatának nehézségi foka, a nyert információk relevanciája és minősége. A feladatok nagymértékben befolyásolják a keresett információk jellegét. Egy elemzésből kiderül, hogy a mérnökök zömmel konkrét problémákra keresnek – mégpedig azonnali, megbízható, gyakorlatias – megoldást.

Az internetes információs források folyton változnak, ugyanígy a mérnöki munka és a technológia is folyamatosan fejlődik. A ViFaTecnek is reagálnia kell a változásokra, hogy használói elfogadják: ezért sohasem lesz „kész”, inkább folyamatosan követi és feltárja a műszaki információkínálatot, a használókkal folyamatosan konzultálva.

(Hegyközi Ilona)

Társadalomtudományi tájékoztatás

01/391

TREGUBOVA, T.: V zakonodatel'noj informacii zainteresovany vse = Biblioteka. 2001. 5.no. 33-34.p.

Jogi információkra mindenkinek szüksége van

Megyei könyvtár; Tájékoztatás -jogtudományi

Az 1954-ben megyei könyvtárrá minősített magadani könyvtár folyamatosan törekedett a fejlődésre, munkájának újítások felhasználásával is tökéletesítésére. Amikor értesül róla, hogy az Oroszországi Föderáció Kulturális Minisztériuma pályázatot írt ki a megyei könyvtárak számára jogi (törvényhozási) információs központi funkció vállalására, a magas északon működő magadani megyei könyvtár az első 20 között volt, amely a pályázatot elnyerte.

A kulturális minisztériumon kívül az Államigazgatási Kapcsolatok és Információ Föderációs Irodája és a Jogi Reformok Oroszországi Alapja is elősegítette ezt a fejlődést, nem is beszélve a helyi szervek-

ről és a Soros Alapítványról. Mindez 1998-ban volt, ám a könyvtár immár 2005-ig szóló fejlesztési tervet tudott támogatóinak felmutatni.

Azóta a könyvtár a megfelelő berendezések birtokában 8 adatbázist működtet, és már az induláskor megfigyelte, hogy kb. 50%-kal növekedett az adatbázisok forgalma. Ez annak is köszönhető, hogy intenzív propagandamunka hívja fel az új tájékozódási lehetőségre a lakosság figyelmét, illetve, hogy a város középiskoláiban és felsőoktatási intézményeiben „tanítják” az új eszközök kezelésének a módját.

A jogi információs központtá válás a könyvtárban immár végbement és konszolidálódott. 2001-ben új szakasza indul ennek a programnak, nevezetesen – a járási könyvtárak közbejöttével – a hálózat-tá alakulás, ami annál is sikeresebben fog lezajlani, mivel az érintett könyvtárak máris birtokában vannak a szükséges eszközöknek. Ezenkívül a helyi szervek-szervezetek-intézmények is alig várják, hogy segítséget nyújtsanak ennek az új fejleménynek. A könyvtár weboldalán szerepelnek a jogi információs központ lehetőségei.

(Futala Tibor)

01/392

HAAGER, Michael: Externe juristische Beratung für Bibliotheken = Bibliothek. 24.Jg. 2000. 3.no. 281-287.p.

Res. angol és francia nyelven

Külső jogi tanácsadás könyvtárak számára

Szakértő; Tájékoztatás -jogtudományi

A könyvtáraknak egyre növekvő mértékben van szükségük jogi tanácsokra. Sokféle forrás áll rendelkezésükre e téren, de a növekvő igényeket nem lehet ezekkel teljesen kielégíteni. A cikk olyan elképzelést mutat be, amely a hagyományos jogász hivatásra épül. A jogi végzettségen kívül a külső jogi tanácsadónak könyvtárosi képesítéssel és gyakorlat-

tal is kell rendelkeznie, fizetését pedig külön kell szabályozni. A tanácsadó szabadfoglalkozásúként, vagy megfelelő kereslet esetén egy meglévő intézménynél is dolgozhat.

(Autoref.)

Lásd még 343

Közgazdasági tájékoztatás

Lásd 389

Kutatás és termelés információellátása

Lásd 390, 439

Oktatás információellátása

Lásd 439

Közérdekű tájékoztatás

Lásd 332, 407

VEZETÉS, IRÁNYÍTÁS

Általános kérdések

01/393

ERSHOVA, Tatiana: The information society: a new challenge for management = Libr.Manage. 19.vol. 1998. 5. no. 327-332.p.

Az információs társadalom mint új kihívás a vezetők számára

Információs társadalom; Társadalmi követelmények; Vezetés

A társadalom új fogalma tör át a harmadik évezred küszöbén: értelmiségi, kreatív, intelligens, innova-

tív társadalomról esik szó. A hangsúly a termelésről és pénzről az emberre tevődik át.

Az információ és a tudás válik az új korszak nyersanyagává, s az intézmények munkastílusa is változik: újjáalakítás, a hierarchiák lelapítása, a hálózatosítás, a TQM, a részmunka, a távmunka jelzi a haladás irányát. Ennek megfelelően a menedzsmentnek is meg kell változnia: a reakcióidő felgyorsulására, flexibilitásra, határozott döntési hatáskörökre és a források hatékony hasznosítására van szükség. Az információs társadalom fogalma másutt a napi politikai közbeszéd részévé vált, Oroszországban csak az utóbbi években kezdtek foglalkozni vele. A